

७. उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम

पृष्ठभूमि

गण्डकी प्रदेश सरकारले यस प्रदेश भित्रका ग्रामिण र शहरी क्षेत्रमा बसोबास गर्ने सबै नागरिकहरूमा गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरी स्वास्थ्यको स्तर बढाउनको लागि प्रतिवद्ध रहेको छ । यसै उद्देश्यलाई पुरा गर्नको लागि सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाई, शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र र अस्पतालहरूमा विरामीहरूको सहि निदान, उपचार र प्रेषण प्रणालीलाई विभिन्न तहहरूमा सुदृढ गरी सर्वसुलभ रूपमा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिरहेको छ । नेपालको संविधान २०७२ मा समेत सबै नागरिकलाई आधारभुत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क हुनेछ भनिएको छ । सोहि अनुसार उपचारात्मक सेवा प्रदान गर्नको लागि सबै जिल्लाहरूमा जिल्ला अस्पतालको व्यवस्था गरिएको छ र ती अस्पतालहरूबाट विशेषतः रोग निदान, उपचार र प्रेषण जस्ता सेवाहरू प्रदान गरिदै आएको छ ।

उपचारात्मक सेवाको उद्देश्य भनेको समयमा नै रोगको सहि पहिचान गरी सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र पुर्ण उपचार सेवा प्रदान गरी विरामी हुने दर र मृत्युदरमा कमी ल्याउनु रहेको छ । सो उद्देश्य प्राप्तिका लागि गण्डकी प्रदेश सरकारले सबै जिल्लाहरूमा अस्पतालको व्यवस्था गरेको छ । विरामीहरूको उपचारमा सहज र पहुँच बढाउनको लागि यस आव देखि १५ देखि २५ शैयाका अस्पतालहरूलाई ५० शैयामा स्तरोन्नती गरेको छ भने सबै ५० शैयाका अस्पतालहरूलाई १०० शैयामा स्तरोन्नती गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

आ.व. २०७९/८० मा अस्पतालमा सञ्चालित कार्यक्रमहरू

यस वर्ष संघीय ससर्त एवं प्रदेश समानिकरण तर्फ अस्पतालहरूमा तपसिल बमोजिमको कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न बजेटको व्यवस्थापन भएको थियो ।

- परिवार नियोजन, किशोर किशोरी तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवा सुदुढीकरण तथा बिस्तार
- सामाजिक सेवा एकाई संचालन
- अस्पतालमा आधारित एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र संचालन
- अस्पतालहरूमा Early Warning and Reporting System (EWARS) सम्बन्धि अभिमुखिकरण, सेन्टिनल साईटहरूको संचालन

- आमा सुरक्षा कार्यक्रम सेवा प्रदान शोधभर्ना, यातायात खर्च, गर्भवती तथा सुत्केरी उत्प्रेरणा सेवा (4th ANC), आमा सुरक्षा कार्यक्रमको लागि रक्तसंचार सेवा, निशुल्क गर्भपतन सेवा तथा जिल्ला अस्पताल र सो भन्दा तलका सरकारी स्वास्थ्य सस्थाहरुमा प्रसूति हुने सुत्केरी तथा नवजात शिशुलाई न्यानो झोला
- ए.आर.टि.सेवा संचालन लागि कर्मचारी करारमा कर्मचारी लिने, ए.आर.टि. सेवा संचालन खर्च, ए.आर.टि.सेवाको चौमासिक समिक्षा बैठक
- Free Newborn care सञ्चालन
- २४ घण्टा सि.ई.ओ.एन.सी. सेवा संचालन सेवा करार
- अस्पतालमा २४ घण्टा प्रसुती सेवा संचालन गर्न करार सेवा
- कुपोषण व्यवस्थापनको लागि पोषण पुनर्थापना गृह संचालन
- ५० शैयाका अस्पतालमा ज्येष्ठ नागरिक उपचार वाई स्थापना गरी उपचार
- विपत पूर्वतयारी सम्बन्धी कार्यक्रम अभिमुखिकरण तथा ड्रिल अभ्यास कार्य सञ्चालन
- SNCU/NICU सेवा निरन्तरता दिईएको
- डायलाइसिस सेवा संचालन तथा सो सेवा निरन्तरता
- नसर्ने रोग (क्यान्सर, मुटुरोग, मृगौलारोग, दीर्घ श्वास्त्र्वासरोग तथा मानसिक स्वास्थ्य क्लिनिक सन्चालन
- अस्पताल सदृढिकरण कार्यक्रम अन्तरगत बृहत आकास्मिक प्रसुती तथा नवशिशु स्याहार सेवा (CEONC) सुदृढिकरण
- अस्पतालमा रहेको खानेपानी परिक्षण तथा लेखाजोखा
- सम्बन्धित जिल्लाका रेडक्रसलाई डायलाइसिस सेवा शुरु भएका अस्पतालहरुमा आकिस्मक रक्तसंचार सेवा संचालन गरे बापत सोधभर्ना
- आँखा सेवा कार्यक्रम संचालनका लागि अप्थाल्मिक असिस्टेन्ट/नेत्र सहायक सेवा करार
- अस्पतालका लागि चाहिने आधारभुत एवं अत्यावश्यक औषधी खरिद
- स्वास्थ्यका लामो तालिम सञ्चालनको लागि तालिम साईटको विकास (धौलागिरी अस्पताल लमजुङ्ग जिल्ला अस्पताल र मातृशिशु मितेरी अस्पताल)
- अस्पतालमा भर्ना भई उपचार गर्ने विरामीहरुको लागि खाना खर्च उपलब्ध गराईएको
- एम्बुलेन्स नभएका अस्पतालहरुमा एम्बुलेन्स खरिद गरिएको
- १५-२५ शैयाको अस्पताललाई ५० शैयाको अस्पतालमा स्तरोन्नती गरिएको

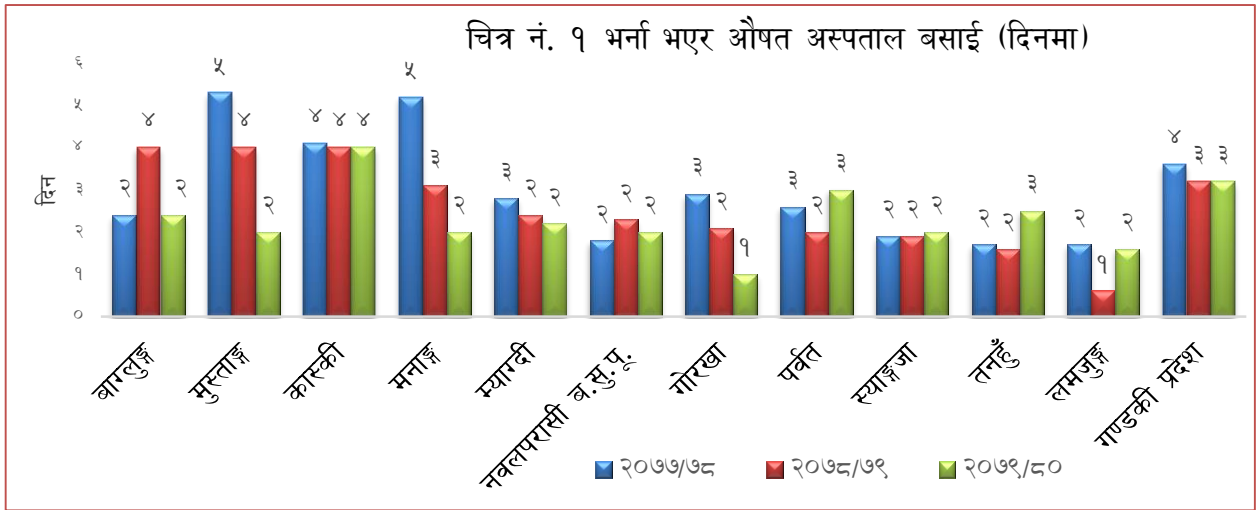
गण्डकी प्रदेश भित्र अस्पताल तथा अस्पतालमा भएका सेवाहरु

तालिका नं. १ गण्डकी प्रदेश भित्र अस्पताल तथा अस्पतालमा भएका सेवाहरु

अस्पतालको नाम	अस्पतालमा शैया संख्या		अस्पतालमा सञ्चालित विशेष सेवा शैया					भेन्टिलेटर संख्या	Hemodialysis Services		Oxygen Plant	EMR System	Mortuary Chamber	Ambulance	Mortuary Van Service	Maternity Waiting Home		PCR Lab	Physiotherapy Service	Mental Health Service	Gene X-pert Machine
	स्वीकृत	सञ्चालनमा रहेको	ICU	HDU	PICU	NICU	SNCU		स्वीकृत शैया	सञ्चालन शैया						सञ्चालनमा रहेको	निर्माणाधिन				
संक्रामक तथा सरुवारोग अस्पताल	५०	५५	७	२०	०	०	०	७	१२	१२	१	१	०	१	०	०	०	०	०	०	१
धौलागिरी अस्पताल, बागलुङ्ग	५०	१२६	७	२७	०	०	४	५	८	६	१	१	१	१	१	१	०	१	१	१	१
बेनी अस्पताल, म्याग्दी	५०	७८	५	१५	०	०	३	४	६	४	१	१	१	१	०	०	१	०	१	१	०
गोरखा जिल्ला अस्पताल, गोरखा	५०	७३	४	२८	०	०	३	३	७	५	१	१	१	१	०	१	०	०	१	१	१
पर्वत जिल्ला अस्पताल, पर्वत	१५	५६	५	१३	०	०	२	३	७	५	१	१	१	१	०	०	०	०	०	०	०
स्याङ्गजा जिल्ला अस्पताल, स्याङ्गजा	१५	५६	०	१०	०	०	४	४	८	६	१	१	१	१	०	०	०	०	०	०	०
मनाङ्ग जिल्ला अस्पताल, मनाङ्ग	१५	१०	०	७	०	०	२	१	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
मुस्ताङ्ग जिल्ला अस्पताल, मुस्ताङ्ग	१५	२५	०	६	०	०	१	०	०	०	१	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०
जिल्ला अस्पताल लमजुङ्ग	५०	८०	०	२५	०	०	६	३	९	७	१	१	१	१	०	०	०	०	०	०	०
मध्यविन्दु जिल्ला अस्पताल, न.प.	१५	७२	१	१९	०	०	०	३	७	७	१	१	१	१	०	०	०	१	०	१	१
दमौली अस्पताल, तनहुँ	१५	५०	७	९	०	०	४	४	१३	६	१	१	१	०	०	०	०	०	०	०	१
मातृशिशु मितेरी अस्पताल, कास्की	२५	५४	५	०	०	०	६	३	०	०	१	१	०	१	०	१	०	०	०	०	०
जम्मा	३६५	७३०	४१	१७९	०	०	३५	४०	७७	५८	१२	१०	९	१०	१	३	१	२	२	१	५

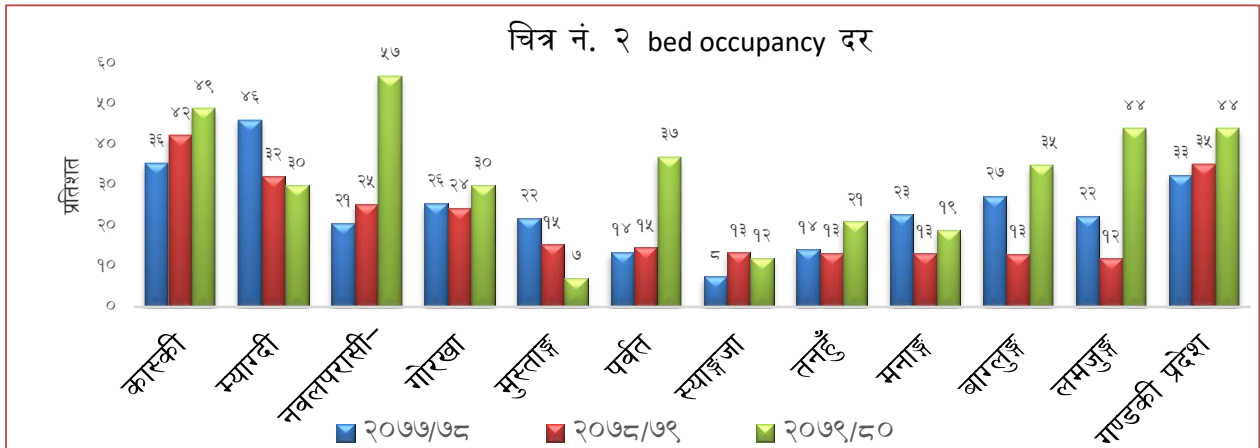
भर्ना भएर औषत अस्पताल बसाई (दिनमा)

आ.व. २०७९/८० मा गण्डकी प्रदेशका अस्पतालमा बिरामीहरु स्वास्थ्य-उपचारका लागि औषतमा ३ दिन भर्ना भई बसेको तथ्याङ्कले देखाउँछ जुन आ.व. २०७८/७९ मा पनि ३ दिननै रहेको थियो । जिल्लागत रुपमा हेर्दा कास्की जिल्लामा सबै भन्दा बढी ४ दिन र सबै भन्दा कम गोरखा जिल्लामा १ दिन रहेको पाईन्छ । दुर्गम तथा बिकट क्षेत्रबाट स्वास्थ्य सेवा लिन आएका बिरामीहरु पटक पटक आउन जान असहज हुने भएकाले पुर्ण स्वास्थ्य लाभको सुनिश्चितता गरेपछी मात्र फिर्ता हुने गरेको पाईन्छ ।

Bed occupancy दर

आ.व. २०७९/८० मा गण्डकी प्रदेशका अस्पतालका शैयाहरुको उपयोगिता दर ४४ प्रतिशत रहेको छ जुन आ.व. २०७८/७९ मा ३५ प्रतिशत रहेको थियो । जिल्लागत रुपमा हेर्दा नवलपरासी (सु पू) जिल्लामा सबै भन्दा बढी ५७ प्रतिशत रहेको र सबै भन्दा कम मुस्ताङ्ग जिल्लामा ७ प्रतिशत रहेको पाईन्छ । अन्तरंग सेवालाई बिस्तार गर्नका लागि तथ्याङ्कले आधार प्रदान गरेको छ ।

विपन्न नागरिकहरुलाई कडा रोगहरुको निशुल्क सेवा

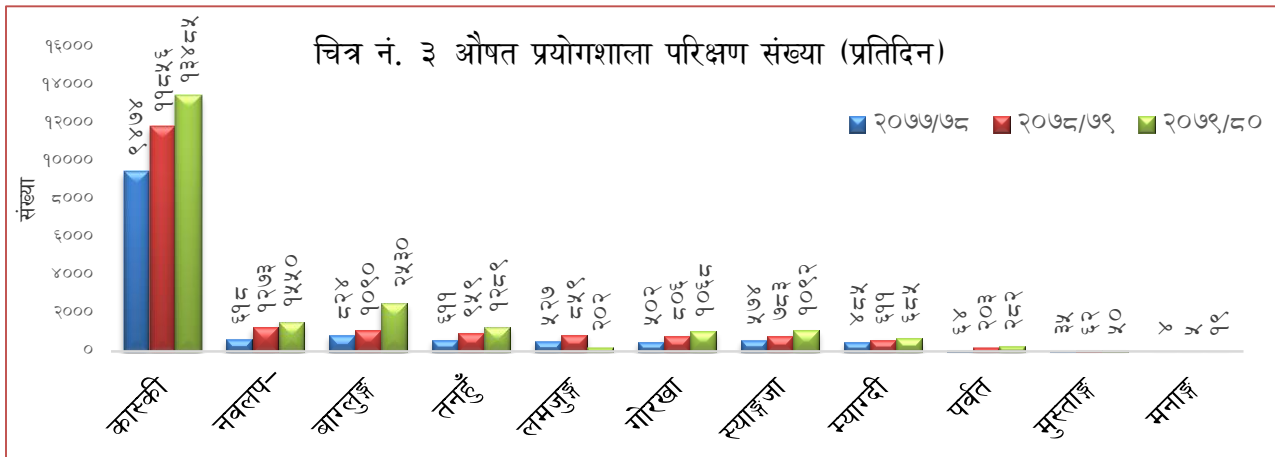
विपन्न नागरिक कोष मार्फत कडा रोगहरु (मुटु रोग, मृगौला रोग, क्यान्सर, पार्किन्सन्स, अल्जाइमर्स, स्पाइनल इन्जुरी, हेड इन्जुरी तथा सिकलसेल एनिमिया) को उपचारार्थ आ.व. २०७८/७९ मा १४१२८ जना विपन्न नागरिकहरुलाई निःशुल्क सेवा प्रदान गरिएको छ ।

तालिका नं. २ विपन्न नागरिकहरुलाई कडा रोगहरुको निशुल्क सेवा विवरण

रोगहरु	आ.व.	गण्डकी प्रदेश	रोगहरु	आ.व.	गण्डकी प्रदेश
निशुल्क मुटुरोगको उचार पाएको	२०७६/७७	२४३	निशुल्क मृगौलाको उपचार	२०७६/७७	६९४०
	२०७७/७८	१६९		२०७७/७८	८३००
	२०७८/७९	१६७		२०७८/७९	७७८१
निशुल्क Alzheimer/ Parkinson को उपचार पाएको	२०७६/७७	६	निशुल्क स्नायू रोग उपचार पाएको	२०७६/७७	२७
	२०७७/७८	०		२०७७/७८	२६
	२०७८/७९	०		२०७८/७९	१४
निशुल्क Dialysis को उपचार पाएको	२०७६/७७	४४६४	निशुल्क क्यान्सर उपचार पाएको	२०७६/७७	२३४
	२०७७/७८	६२५७		२०७७/७८	२००
	२०७८/७९	५९७४		२०७८/७९	२२८
निशुल्क टाउको चोटपटकको उपचार	२०७६/७७	१२	सिकलसेल एनिमिया उपचार पाएका	२०७६/७७	६
	२०७७/७८	१०		२०७७/७८	०
	२०७८/७९	२७		२०७८/७९	०

औषत प्रयोगशाला परिक्षण संख्या (प्रतिदिन)

आ.व. २०७९/८० मा गण्डकी प्रदेशका अस्पतालहरुबाट विरामीहरुको स्वास्थ्य उपचारको क्रममा विभिन्न स्वास्थ्य परिक्षण गर्नेहरुको संख्या औषतमा २२,२५२ वटा रहेको छ जुन आ.व. २०७८/७९

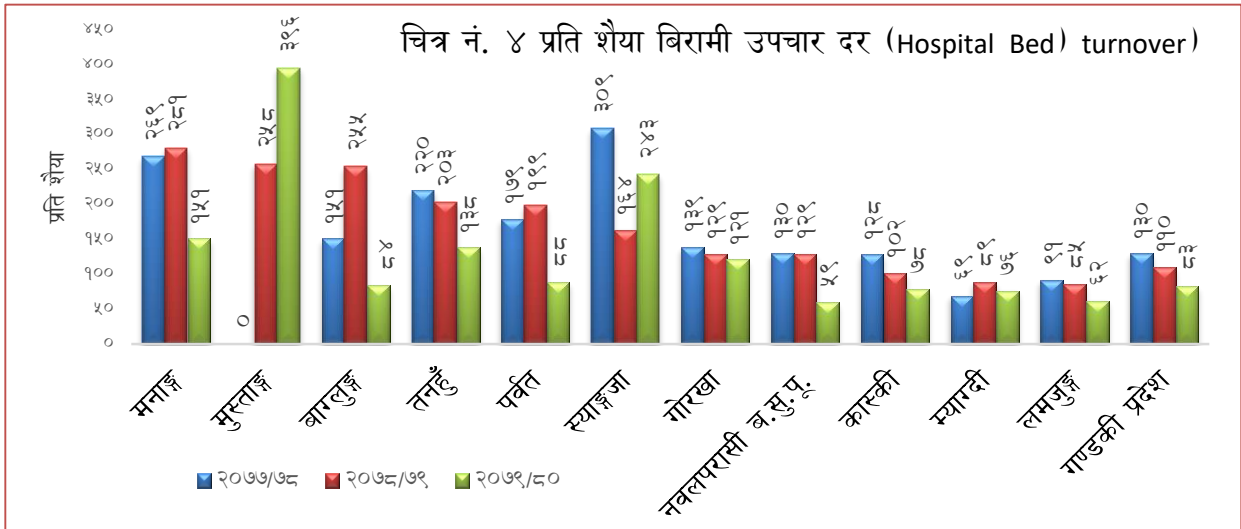

मा १८,५०८ वटा रहेको थियो । जिल्लागत रूपमा हेर्दा कास्की जिल्लामा सबै भन्दा बढी १३४८५ वटा रहेकोमा र सबै भन्दा कम मनाङ्ग जिल्लामा १९ वटा रहेको पाईन्छ ।

प्रयोगशालाहरूमा रगत, खकार, पिसाब, दिसा लगायतका नमुनाहरूको Total Blood Count, Culture, Routine Fran, Mucroscone Exam, Brocheimistry, Blood Sugces, Inmunology, Parasitology जाँचहरू गरिएका छन्।

प्रति शैया बिरामी उपचार दर (Hospital Bed turnover)

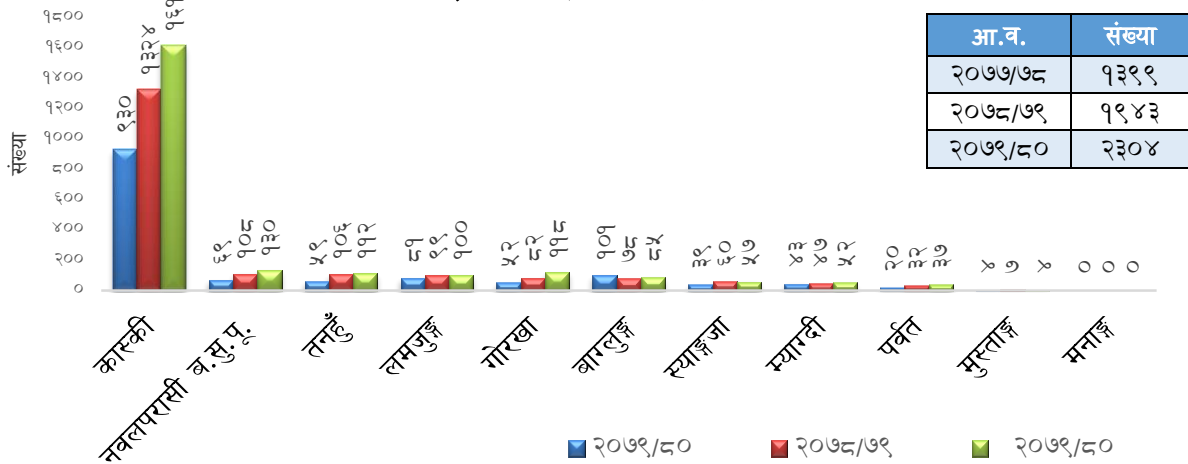
आ.व. २०७९/८० मा गण्डकी प्रदेशका अस्पतालहरूले प्रति शैया ८३ जना बिरामीलाई अन्तरङ्ग सेवा प्रदान गरेका छन् । **जिल्लागत रूपमा हेर्दा मुस्ताङ्ग जिल्लामा सबै भन्दा बढी दर ३९६ जना रहेको छ भने सबै भन्दा कम लमजुङ्ग जिल्लाको ६२ जना रहेको छ।** दिर्घकालिन रोग भएका बिरामीहरू, लामो समय भर्ना हुने बिरामीहरूको उपचार हुने अस्पतालहरूमा यो दर कम रहन्छ भने छोटो समय उपचार (Acute cure) हुने अस्पतालहरूमा यसको मान बढी रहन्छ ।

औषत रेडियोलोजि सेवा संख्या (प्रतिदिन)

आ.व. २०७९/८० मा गण्डकी प्रदेशका अस्पतालहरूबाट बिरामीहरूको स्वास्थ्य उपचारको क्रममा विभिन्न किसिमका रेडियोलोजि सेवा (x-ray, भिडियो x-ray, CT scan आदी) परिक्षण गर्नेहरूको संख्या औषतममा वटा प्रतिदिन २३०४ रहेको छ जुन आ.व. २०७८/७९ मा १९४३ वटा रहेको थियो। जिल्लागत रूपमा हेर्दा कास्की जिल्लामा सबै भन्दा बढी १६११ वटा रहेकोमा र सबै भन्दा कम मनाङ्ग जिल्लामा ०.४३ वटा रहेको पाईन्छ ।

चित्र नं. ५ औषत रडियोलोजि सेवा संख्या (प्रतिदिन)

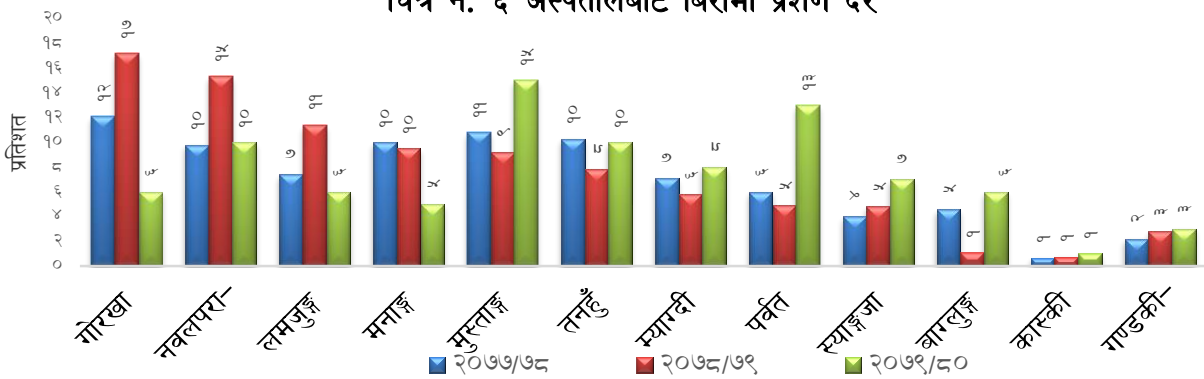
प्रति ५००० जनसंख्यामा अस्पताल शैया दर

गण्डकी प्रदेशमा प्रति ५००० जनसंख्यालाई ८ वटा अस्पताल शैया उपलब्ध छ । जिल्लागत रूपमा हेर्दा यो दरमा विविधता देखिन्छ । प्रदेशको सदरमुका रहेको कास्की जिल्ला यसको दर ६.६ प्रति ५००० जना रहेको छ तर बाँकी जिल्लाहरूमा यो दर २० देखि १५० गुणा कम रहेको छ । यस तथ्याङ्कले स्वास्थ्य सेवामा ग्रामिण क्षेत्रका जनताहरूको असमान पहुँचलाई दर्शाउँछ ।

अस्पतालबाट बिरामी प्रेषण दर

सेवा लिइरहेको अस्पतालमा उपलब्ध नभएका अन्य विशिष्टकृत सेवाहरूका लागि बिरामीहरूलाई सो सेवा प्रदान गर्ने अस्पतालहरूमा प्रेषण (Refer out) गरिन्छ । गण्डकी प्रदेशका अस्पतालमा भर्ना भएका बिरामीहरू मध्ये आ.व. २०७९/८० मा ३ प्रतिशतलाई अन्य अस्पतालमा प्रेषण गरिएको थियो ।

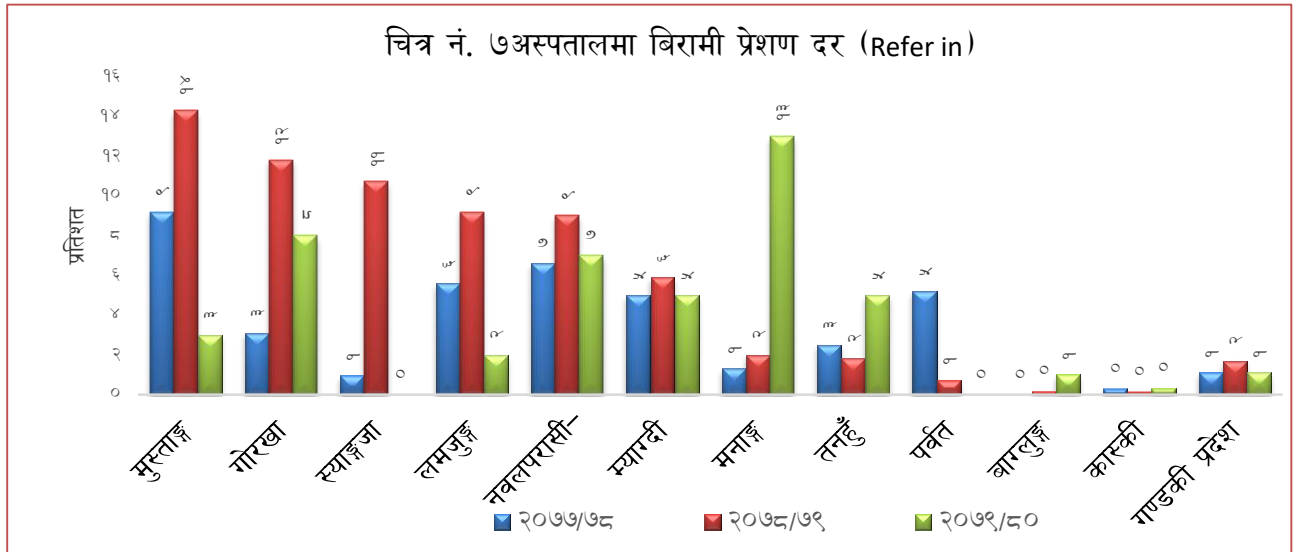
चित्र नं. ६ अस्पतालबाट बिरामी प्रेषण दर

जिल्लागत हरूपमा हेर्दा सबैभन्दा बढी मुस्ताङ्ग जिल्लामा १५ प्रतिशत र सबैभन्दा कम कास्की जिल्लामा १ प्रतिशत रहेको छ ।

अस्पतालमा प्रेषण भई आएको दर (Refer in)

एक अस्पतालबाट अर्को अस्पतालमा उच्च स्तरीय सेवाका लागि प्रेषण गरिन्छ, यसरी प्रेषण गरिएका (refer in) बिरामीहरूलाई उच्च स्तरीय सेवा प्रदान गरिन्छ । अन्य अस्पतालबाट refer out भई यस अस्पतालमा सेवा लिएका (refer in) भएका बिरामीहरू भर्ना भएका बिरामीहरू मध्ये आ.व. २०७९/८० मा १ प्रतिशत रहेको छ जुन आ.व. २०७८/७९ मा २ प्रतिशत रहेको थियो । जिल्लागत रूपमा हेर्दा सबैभन्दा बढी मनाङ्ग जिल्लामा १३ प्रतिशत र सबैभन्दा कम कास्की जिल्लामा ०.२ प्रतिशत रहेको छ ।

७.१ उपचार सेवा

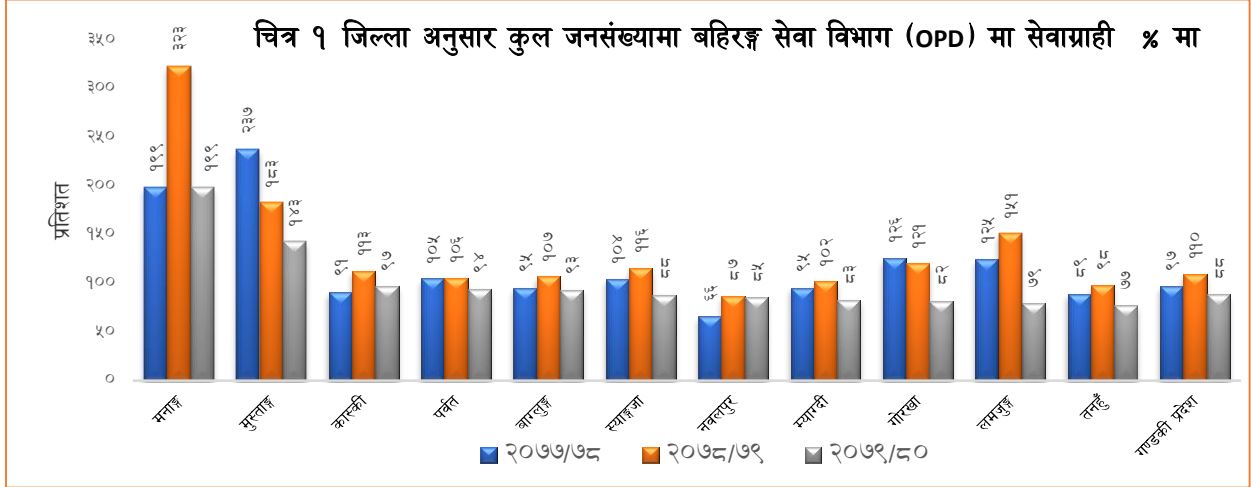
पृष्ठभूमि

सम्पूर्ण जनतालाई बिरामीको कारणबाट हुने मृत्यु तथा अशक्तताबाट जोगाउन देशभरी विभिन्न तहमा केन्द्र देखि समुदाय स्तर सम्म उपचार सेवा पुऱ्याउने नेपाल सरकार प्रतिवद्ध रहेको छ । उपचारात्मक सेवाबाट ग्रामिण स्तर देखि शहरी क्षेत्रका जनताको स्वास्थ्य स्तर सुधार्नका लागी रोगको उचित निदान, उपचार र प्रेषण सेवा पुऱ्याउन विद्यमान स्वास्थ्य निकायहरू कटीवद्ध छन् । यस प्रदेशका स्वास्थ्य संस्थाहरू तथा प्राथमिक सेवा गाँउघर लिकनिकबाट समुदाय स्तरमा समेत बिरामीहरूको रोग निदान, उपचार तथा प्रेषण कार्य भैरहेको छ । नेपाल सरकारको नीति अनुसार स्वास्थ्यलाई आधारभुत मानव अधिकारको रूपमा गरिएको संवैधानिक व्यवस्था अनुरूप जिल्ला अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाइबाट आम नागरिकलाई तोकिएको औषधिहरू र दर्ता निःशुल्क गरिदै आएको छ ।

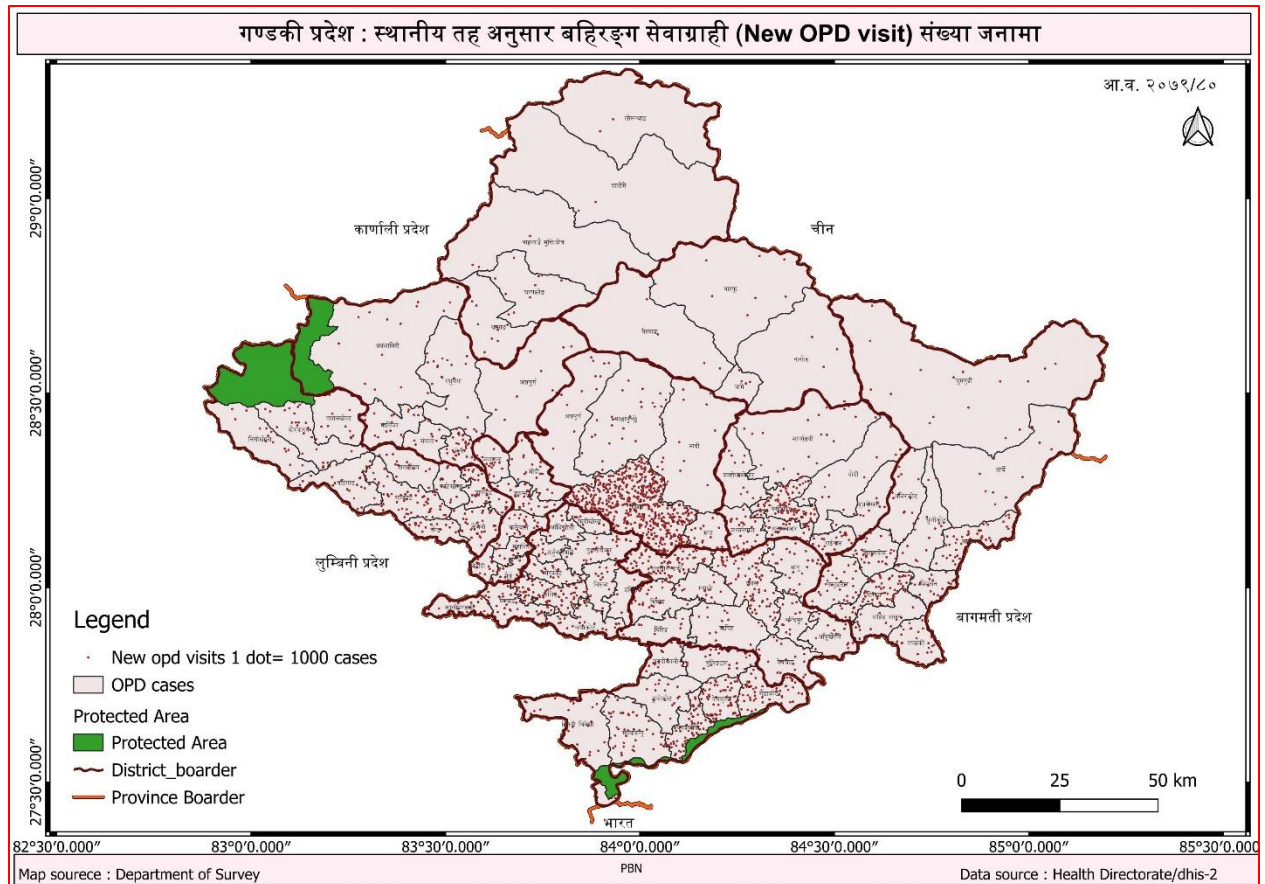
गण्डकी प्रदेशमा आ.व. २०७९/८० मा कुल जनसंख्याको ८८ प्रतिशतले बहिरङ्ग सेवा विभागबाट

सेवा प्राप्त गरेका छन् जुन गत आ.व.को तुलनामा २२ प्रतिशतले घटेको हो । जिल्लागत रूपमा हेर्दा सबै भन्दा बढी मनाङ्ग जिल्लामा १९९ प्रतिशत र सबै भन्दा कम नवलपरासी ब.सु.पू. जिल्लामा ६६ प्रतिशत रहको पाईन्छ । गत आ.व.को भन्दा यस आ.व. मा यस सेवा प्राप्त गर्ने सेवाग्राहीको प्रतिशत बृद्धि हुने जिल्लाहरूमा मुस्ताङ्ग र मनाङ्ग जिल्ला रहेको छ ।

स्थानीय तह अनुसार हेर्दा सबै भन्दा बढी पोखरा महानगरपालिकामा रहेको देखिन्छ । तलको चित्रमा १ वटा विन्दु बराबर १०० जना OPD cases देखाईएको छ ।

प्रमुख १० स्वास्थ्य समस्याहरू

यस आ.व. स्वास्थ्य संस्थामा बहिरङ्ग सेवा लिन आएका बिरामीहरू मध्ये सबै प्रमुख १० स्वास्थ्य समस्या मध्ये भन्दा बढी (कुल बिरामीमध्ये) पहिलोमा Gastritis (APD) ५.८ प्रतिशत, दोश्रोमा Headache ५ प्रतिशत, तेस्रोमा Falls/Injuries/Fractures ५ प्रतिशत, चौथोमा Upper Respiratory Tract Infection (URTI) Cases ४.९ प्रतिशत, पाचौमा Hypertension ३.४ प्रतिशत, छैटौमा ARI/Lower Respiratory Tract Infection (LRTI) Cases ३.१ प्रतिशत, सातौमा Backache(Muskuloskeletal Pain) २.५ प्रतिशत, आठौमा Fungal Infection (Lichen Planus) Cases २.४ प्रतिशत, नवौमा Acute Tonsillitis Cases २.१ मा र दशौमा Rhinitis Cases १.७ प्रतिशत लगायतका स्वास्थ्य समस्याहरू रहेका थिय । जसलाई संगैको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं. ३ प्रमुख १० स्वास्थ्य समस्याहरू

बरियता क्रम	स्वास्थ्य समस्या	प्रतिशत
१	Gastritis (APD)	९.५
२	Upper Respiratory Tract Infection (URTI) Cases	७.४
३	Headache	७.०
४	Hypertension	५.६
५	ARI/Lower Respiratory Tract Infection (LRTI) Cases	४.३
६	Backache(Muskuloskeletal Pain)	३.६
७	Acute Tonsillitis Cases	३.४
८	Rhinitis Cases	३.३
९	Fungal Infection (Lichen Planus) Cases	३.३
१०	Diabetes Mellitus (DM) Cases	२.९

उपचारा

त्मक कार्यक्रमको समस्या, चुनौतीहरु, हालको अवस्था र समाधानका उपायहरु

तालिका नं. १२ उपचारात्मक कार्यक्रमको समस्या, चुनौतीहरु, हालको अवस्था र समाधानका उपायहरु

आ.व २०७८/७९				आ.व २०७९/८०			
क्रस	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी	कार्यान्वयनको अवस्था	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी
१	प्रदेश सरकारको क्षेत्राधिकार भित्र स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम नपरेकोले औषधी उपलब्धताको सुनिश्चितता र कार्यान्वयनमा कठिनाई	राष्ट्रिय स्वास्थ्य विमा बोर्डलाई विमा कार्यक्रममा औषधीको संख्या तथा दायरा बढाउनको लागि सिफारिस गर्ने	प्रदेश सरकार	औषधिको अभावले गर्दा सेवा प्रवाहमा कठिनाई समयमा विमाको रकम प्राप्त नहुनु	प्रदेश सरकारको क्षेत्राधिकार भित्र नपरेकोले कार्यान्वयनमा कठिनाई	राष्ट्रिय स्वास्थ्य विमा बोर्डलाई विमा कार्यक्रममा औषधीको संख्या तथा दायरा बढाउनको लागि सिफारिस गर्ने	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
२	सबै अस्पतालका चिकित्सकलाई हेमोडायलाइसिस तथा मेडिकोलिगल केश सम्बन्धी तालिम समयमा नै प्रदान नहुँदा सेवा प्रवाहमा समस्या	सबै चिकित्सकलाई समयमा नै तालिम प्रदान गर्नुपर्ने ।	प्रदेश सरकार	तालिम लिएका चिकित्सकको अभाव	चिकित्सकहरुको लागि हेमोडायलाइसिस तालिमको LRP विकास नभएको	-तालिम प्याकेजको विकास गर्ने - नेफ्रोलोजिस्ट को व्यवस्था गर्ने	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र - प्रदेश सरकार
	चिकित्सकहरुको लागि हेमोडायलाइसिस तालिमको LRP(Learning Recovery Programme) विकास नभएको	तालिम प्याकेजको विकास गर्ने - नेफ्रोलोजिस्ट को व्यवस्था गर्ने	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र - प्रदेश सरकार		चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मी हरूको लागि तालिम भएको		

आ.व २०७८/७९				आ.व २०७९/८०			
क्रस	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी	कार्यान्वयनको अवस्था	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी
	सबै अस्पतालका चिकित्सक तथा स्वास्थ्य कर्मी लाई मानसिक स्वास्थ्य समस्या तथा मेडिकोलिगल केश सम्बन्धी तालिम समयमा नै प्रदान नहुँदा सेवा प्रवाहमा समस्या	सबै चिकित्सकलाई समयमा नै तालिम प्रदान गर्नुपर्ने ।	प्रदेश सरकार	तालिम लिएका चिकित्सक तथा स्वास्थ्य कर्मी को अभाव	बढ्दो मानसिक स्वास्थ्य समस्या लाई समयमा पहिचान गर्न र प्रेषण गर्न सक्ने जनशक्ति तयार गर्नु	तालिम संगै रेफेरल network तयार गर्ने	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र - प्रदेश सरकार